

Наталія ГАБЧАК, кандидат географічних наук,
доцент кафедри туризму, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5549-7793>
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
88000, вул. Українська, 19, м. Ужгород, Україна

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ПІВДЕННОЇ АФРИКИ В СИСТЕМІ АФРИКАНСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ

У статті здійснено багатоаспектне суспільно-географічне дослідження особливостей розвитку туризму в недостатньо репрезентованій для українського туристичного простору країні – Південній Африці. Розглянуто поєднання просторово-структурного та динамічного підходів до аналізу туристичної мережі країни в умовах сучасних глобальних викликів та змін. Приділено увагу оцінці їхнього впливу, зокрема пандемії COVID-19, геополітичної нестабільності, динаміці міжнародної мобільності населення щодо споживчих туристичних практик, на обсяги, структуру та територіальну організацію туристичних потоків території дослідження. Визначено ключові напрями туристичної діяльності Південної Африки, серед яких провідними є природно-орієнтований (сафарі), прибережно-рекреаційний, урбаністичний, подієвий та етно-гастрономічний туризм, що формують конкурентні переваги країни на міжнародному туристичному ринку. Здійснено аналіз динаміки в'їзних туристичних прибуттів у Південну Африку за період 2015–2024 рр., що дозволило виокремити основні етапи розвитку туристичного ринку, а саме: докризовий період стабільного зростання, різке скорочення туристичних потоків у період пандемії та поступове відновлення пріоритетних сегментів туризму. Встановлено, що туристична галузь є важливим сектором національної економіки, який забезпечує значний внесок у зайнятість населення, регіональний розвиток та формування міжнародного іміджу країни. Обґрунтовано роль Південної Африки як одного з вагомих туристичних центрів африканського туристичного регіону, що характеризується значною ресурсною різноманітністю та в порівнянні з іншими країнами Африки має більш сучасну туристичну інфраструктуру. Визначено основні проблеми та перспективи розвитку туризму з врахуванням важливості забезпечення сталого використання природних ресурсів, туристичної безпеки та посилення конкурентоспроможності на міжнародному ринку туристичних послуг.

Ключові слова: туристичний регіон, Південна Африка, туристичні потоки, глобальні виклики, регіональний розвиток, сфера подорожей, туризм, туристична інфраструктура.

Natalia HAVCHAK, PhD in Geography,
Associate Professor of the Department of Tourism, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5549-7793>
Uzhhorod National University,
Ukrainska Street, 19, 88000 Uzhhorod, Ukraine.

TOURISM DEVELOPMENT OF SOUTHERN AFRICA WITHIN THE SYSTEM OF THE AFRICAN TOURISM REGION

The article is devoted to a comprehensive study of the patterns, structural transformations, and spatial features of tourism development within the African tourism region, which remains insufficiently integrated into Ukraine's system of international tourist flows. South Africa is identified as the key object of analysis as the leading destination in the region, forming its functional and economic «core» and determining the vector of strategic changes in travel and hospitality. The relevance of the research is обусловлена the need to expand the geographical scope of scientific inquiry in Ukrainian tourism studies, diversify Ukraine's external tourism relations, and strengthen the analytical understanding of the role of African countries in the global tourism space. A critical review of Ukrainian scholarly works revealed the fragmented coverage of the African tourism region, highlighting the necessity for in-depth interdisciplinary research using spatial-statistical and comparative methods. The study provides a systematic analysis of the impact of global challenges – pandemic restrictions, transformations in international mobility, economic instability, and security risks – on the structure, volume, and territorial differentiation of tourist flows. Particular attention is paid to the sectoral structure of tourism, including the development of safari tourism, ecological, coastal, event, and urban tourism, which shape the country's competitive advantages in the global market. It is substantiated that South Africa performs the functions of a regional tourism hub, an innovation driver, and an investment center, concentrating a significant share of the continent's international arrivals and revenues. The contemporary tourism potential of South Africa is analyzed as one of the world's leading destinations for nature-based tourism, with a focus on safari tourism within protected areas, primarily national parks such as Kruger National Park and Addo Elephant National Park, as well as walking and night safaris, and natural landscapes including the Drakensberg Mountains, Blyde River Canyon, and Table Mountain. South Africa is characterized by unique biodiversity, ecosystem diversity, and a well-developed ecotourism infrastructure, ensuring a high level of international tourist engagement and sustainable economic benefits. Special attention is given to the

phenomenon of safari tourism, which combines recreational, educational, and environmental functions, contributes to the socio-economic development of regions, and mobilizes resources for nature conservation. The study demonstrates that the effective combination of environmental protection and tourism activities can minimize negative anthropogenic impacts while preserving natural heritage for future generations. International experience is emphasized as valuable for other countries with significant nature-based tourism potential. Particular attention is paid to the possibilities of adapting these practices to Ukraine's conditions, especially in the context of developing nature-oriented tourism products (ecotourism, agritourism, wildlife observation), as well as creating and expanding protected areas. The prospects for transforming Ukraine's national tourism product in line with European and African sustainable tourism practices are highlighted. Based on statistical data from the United Nations World Tourism Organization (UNWTO) and national sources, the significant socio-economic role of tourism in the national economy is demonstrated, including the dominance of the service sector in employment, the substantial contribution of tourism to GDP formation, service exports, and the development of regional labor markets. The research identifies three stages in the evolution of the country's tourism system: the pre-crisis period (2015-2019), the crisis period (2020-2021), and the post-crisis period (2022-2024). The pre-crisis stage was characterized by stable growth in international arrivals and the strengthening of the country's position as a leading African destination. The crisis stage demonstrated a sharp decline in flows due to the COVID-19 pandemic and the sector's dependence on global transport infrastructure. The post-crisis recovery indicates the gradual adaptation of the tourism sector to new operating conditions, market diversification, and the strengthening of domestic tourism. Barriers to the country's integration into Ukraine's tourism space (logistical distance, limited information awareness, cost factors) are outlined, and potential directions for enhancing cooperation are identified, including the development of specialized tourism products, strengthening marketing presence, and forming strategic partnerships. It is proven that further tourism development requires infrastructure modernization, the implementation of innovative management approaches, and the preservation of natural and cultural heritage in accordance with sustainable development principles. The obtained results have both theoretical and practical significance for the formation of strategies for Ukraine's international tourism cooperation with African countries.

Keywords: *tourism region, South Africa, tourist flows, global challenges, regional development, international mobility, sustainable tourism, tourism infrastructure.*

Постановка науково-практичної проблеми. Сучасний міжнародний туризм є одним із найважливіших чинників економічного та соціального розвитку суспільства, країн, регіонів. Він впливає на темпи економічного зростання, поліпшення показників торгового балансу, зменшення безробіття та стабільність валютного курсу в державі [7, с.34]. Міжнародний туризм відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку багатьох країн, забезпечує вагому частку їхнього ВВП та й у цілому кількість міжнародних туристів у світі постійно зростає. За даними ЮНВТО середньорічні темпи зростання числа туристів останніми роками становлять понад 4%. Згідно з прогнозами, до 2030 р. кількість міжнародних туристів перевищить 1,8 млрд осіб [3].

Всесвітня туристична організація (UNWTO), у світовому міжнародному туризмі виділяє п'ять основних туристичних регіонів серед яких є цікавий, але менш відомий з точки зору розвитку туризму – африканський, в якому центральне місце займає Південна Африка. Її географічна віддаленість зумовила маловивченість туристичних особливостей території та незначний потік українських туристів, хоча дана територія упродовж останнього десятиліття демонструє динамічні структурні та просторові трансформації, зумовлені зростанням міжнародної туристичної мобільності. Саме Південна Африка є найбільш економічно розвиненою і конкурентоспроможною, адже поєднує в собі

високий природно-ресурсний потенціал, відносно розвинену туристичну інфраструктуру та активну інтеграцію у світові туристичні потоки.

Актуальність і новизна дослідження. На даний час міжнародний туризм території дослідження сформувався під впливом глобальних кризових явищ – пандемічних обмежень, геополітичної нестабільності, кліматичних змін і трансформації споживчих туристичних практик. Тому традиційні підходи до аналізу туристичного розвитку регіонів Африки виявляються обмеженими, що зумовлює необхідність оновлених наукових досліджень, орієнтованих на комплексний туристично-географічний та соціально-економічний аналіз. Тому дане дослідження є науково обґрунтованим та практично значущим, що визначає його високу актуальність у сучасних умовах глобальної трансформації міжнародного туризму.

Цілі статті в тому, щоб здійснити багатаспектний аналіз основних тенденцій розвитку різних видів туризму Південної Африки в системі африканського туристичного регіону, а також визначення її ролі, конкурентних переваг і перспектив у формуванні регіональних та глобальних туристичних потоків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українській туристично-географічній науці відсутні спеціалізовані монографічні або статейні дослідження, присвячені виключно розвитку туризму Південної Африки. Як правило це фрагментарні описи у публікаціях про світо-

вий туризм і такі види туризму як екологічний чи сафари-туризм. У працях В. К. Кіптенка, О. В. Третьякова, О. О. Любіцевої, М. П. Мальської, Н. В. Антонюк, Т. П. Безсмертнюк та М. М. Мельнійчук аналізуються регіональні особливості розвитку міжнародного туризму, туристична спеціалізація Африки та її місце у глобальних туристичних потоках. Однак, комплексні туристично-географічні дослідження, присвячені Південній Африці залишаються обмеженими. Так, В.К. Кіптенко визначає, що міжнародний туризм має чітку просторову регіоналізацію, у якій африканський туристичний регіон виділяється як один із основних регіонів світового туристичного простору, що формується під впливом природно-ресурсного потенціалу, соціально-економічних особливостей та міжнародних туристичних потоків [5]. Науковці В.К.Кіптенко та О.В. Третьяков розглядають особливості структури управління та співпраці уряду і головних туристичних організацій у Південній Африці, а також визначають напрями застосування позитивного досвіду в туристичній політиці України [4]. О.О. Любіцева в книзі «Ринок туристичних послуг» зазначає, що найбільшого розвитку туризм зазнав в Європі, на яку припадає понад половина світового туристичного потоку та майже половина всіх надходжень від туризму. І хоча частка цього регіону в регіональній структурі туризму зменшується, оскільки зростає інтерес до Тихоокеанського регіону та Африки, Європа залишається в пріоритеті туристичного розвитку [6]. М. П. Мальська, Н. В. Антонюк та Н.М. Ганич в підручнику «Міжнародний туризм і сфера послуг» аналізуючи світовий і регіональні ринки міжнародного туризму розглядають Африку через туристичну спеціалізацію та різні типи туризму, насамперед, сафари, екологічний та прибережний [7, с. 75-76]. Т. П. Безсмертнюк та М. М. Мельнійчук вивчають можливості рекреаційного використання національних парків Сполучених Штатів Америки та організації екологічного туризму в національних парках Південної Африки. Екологічний туризм є одним із найстаріших, найрозвиненіших та найпопулярніших видів туризму в Південній Африці, в якій розвиток туристичної діяльності – це тривалий процес, що відбувається вже понад століття. Для розвитку в Україні екотуристичної діяльності варто впроваджувати досвід зарубіжних країн, у тому числі і Південної Африки як країни, чий досвід у даній сфері справді багатий. Застосувати цей підхід в Україні можна за такими напрямками, як: законодавчий, програмний, управлінський, технологічний та інформаційний [1, с.84-89]. Як бачимо, у наукових дос-

лідженнях вітчизняних вчених розвитку туризму Південної Африки досі спостерігається обмеженість і фрагментарність аналітичних напрацювань, особливо в українській та загальноєвропейській географічній науці. Однак, південноафриканський субрегіон вирізняється високим туристичним потенціалом, різноманітним природних і культурних ресурсів, зростаючою роллю у світових туристичних потоках та унікальним досвідом поєднання туризму з охороною природи й розвитком місцевих громад. Це зумовлює потребу подальших наукових досліджень, спрямованих на аналіз сучасних трансформацій туристичного ринку, просторової організації дестинацій, механізмів сталого розвитку та можливостей адаптації південноафриканського досвіду в інших країнах, зокрема в Україні.

Виклад основного матеріалу. Країна Південна Африка (Далі – ПА) розташована на півдні Африканського континенту й займає площу близько 1,22 млн км², що робить її однією з найбільших держав регіону. Чисельність населення перевищує 60 млн осіб і характеризується високим рівнем етнічної, культурної та мовної різноманітності. Вона межує з Намібією, Ботсваною, Зімбабве, Мозамбіком та Есватіні, а також повністю оточує анклавну державу Лесото. Відмінною рисою політико-територіального устрою країни є наявність трьох столиць: Преторія виконує функції адміністративної столиці (з населенням близько 2,5 млн осіб у межах агломерації), Кейптаун є законодавчою столицею, а Блумфонтейн – судовою.

Формування Південної Африки було складним і багаторівневим процесом, зумовленим взаємодією автохтонних африканських цивілізацій, європейської колонізації та тривалих соціально-політичних трансформацій. Територія сучасної країни спочатку була заселена народами койсанської та банту – мовної груп, а з XVII століття стала об'єктом колоніальної експансії Нідерландів, а згодом Великої Британії. У XIX – на початку XX століття державотворення відбувалося через протистояння між британськими колоніями та бурськими республіками, що завершилося створенням Союзу Південної Африки у 1910 році. У другій половині XX століття країна перебувала під режимом апартеїду, який характеризувався жорсткою расовою сегрегацією та міжнародною ізоляцією. Лише після 1994 року, внаслідок проведення перших загальнонаціональних демократичних виборів, країна вступила в постапартеїдний період розвитку, сформувавшись як суверенна демократична держава в 1961 році з вагомою роллю у політичному, економічному та туристич-

ному просторі Африки.

Щодо економічного розвитку, то в ПА ключову роль відіграє багатогалузева структура господарства, сформована на поєднанні ресурсної бази, індустріального потенціалу та сектору послуг. Традиційно важливими залишаються гірничодобувна та обробна промисловість, аграрний сектор, водночас дедалі більшого значення набувають фінансові послуги, транспорт, логістика, інформаційно-комунікаційні технології та енергетика, що формують основу сучасної сервісно-інноваційної моделі розвитку країни.

Туризм посідає одне з провідних місць у секторі послуг країни і розглядається як стратегічна галузь економіки, здатна забезпечувати валютні надходження, зайнятність населення та регіональний розвиток. Завдяки різноманіттю природних ландшафтів, національних парків, культурної спадщини та розвиненій інфраструктурі, туризм інтегрується з транспортом, готельно-ресторанним бізнесом, креативними індустріями й охороною природи. У структурі національної економіки він виконує роль каталізатора соціально-економічного розвитку, особливо для периферійних та сільських територій, і є одним із ключових напрямів диверсифікації економіки ПА. Так, за даними WTTC у 2024 році туристичний сектор приніс економіці країни 618,7 млрд рандів, що на 9,4% менше, ніж у 2019 році, тоді як у цьому секторі було зайнято 1,8 млн осіб. Витрати іноземних відвідувачів досягли 116,5 млрд рандів, тоді як внутрішні витрати – 430 млрд рандів [2].

У 2025 році прогнозні оцінки були підтверджені фактичними результатами: сектор подорожей і туризму Південної Африки забезпечив 1,9 млн робочих місць, перевищивши докризовий рівень 2019 року та досягнувши істо-

ричного максимуму зайнятості. Це свідчить про його вагому роль як одного з ключових роботодавців і структуроутворювальних секторів національної економіки, на який припадає 11,3% загальної зайнятості в країні [2].

Витрати внутрішніх туристів продовжують демонструвати більшу стійкість, а загальний прогноз на 2026 рік становить 445 мільярдів південноафриканських рандів, що на 3,8% вище рівня 2019 року. Але хоча зайнятість, як очікується, досягне історичного максимуму, а внутрішні витрати продовжують зростати, внесок сектору подорожей та туризму у ВВП та витрати міжнародних туристів продовжує відставати. Прогнозується, що загальний внесок туристичної галузі в економіку сягне 659,8 млрд рандів, що еквівалентно 8,9% національного ВВП, але все ще на 3,4% менше, ніж пік 2019 року. Витрати іноземних туристів, хоча й зростатимуть стабільно, ймовірно, залишаться нижчими за докризовий рівень на рівні 128,4 млрд рандів, що на 37,7 млрд рандів менше, ніж у 2019 році [2].

Глобальна туристична організація прогнозує потужний імпульс до 2035 року, коли сфера подорожей та туризму додасть ще 620000 нових робочих місць, досягнувши загалом 2,6 млн. доларів США – 13,8% робочої сили країни. Економічний внесок цього сектору може зрости до 911,7 млрд. південноафриканських рандів, що становитиме 10,3% частки ВВП [2].

Прогнози оптимістичні, як видно з рисунка 1, сфера послуг домінує у структурі зайнятості країни, охоплюючи понад 60 % працюючого населення, при цьому туризм забезпечує близько однієї десятої загальної зайнятості, що підтверджує його важливу соціально-економічну роль (рис.1).

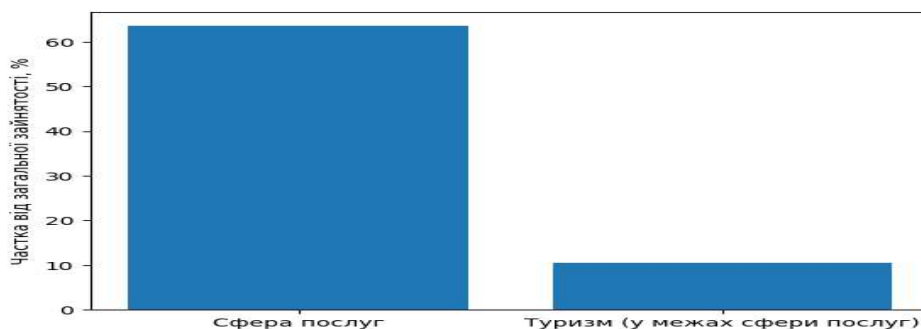

Рис. 1. Частка сфери послуг та туризму в загальній зайнятості населення Південної Африки, % [9]

Ці дані показують, що сфера послуг є ключовим джерелом зайнятості в Південній Африці, а туризм посідає важливе місце в середині цієї сфери, особливо враховуючи його мультиплікаторний ефект на суміжні галузі такі

як готельно-ресторанний бізнес, транспорт, розваги, тощо.

Південна Африка, виступаючи ключовим туристичним «ядром» африканського туристичного регіону, формує основні тренди розвитку

сафарі-туризму, екотуризму, подієвого, прибережного та урбаністичного туризму, водночас концентруючи значну частку туристичних прибуттів і доходів регіону. Тому важливо переосмислити роль цієї країни в системі африканського туристичного регіону як регіонального хабу, інноваційного драйвера та «вітрини» афри-

канського туризму на континентальному та світовому ринку.

Базуючись на природно-географічних, соціально-культурних та економічних чинниках на даний час слід виокремити найбільш туристично популярні види туризму території дослідження (табл. 1)

Таблиця 1

Основні види туризму Південної Африки (складено автором)

№	Види туризму	Коротка характеристика	Розташування (локації)
1.	Сафарі- туризм	Грунтується на використанні унікальної дикої природи, національних парків та заповідників. Основні атракції – спостереження за «Великою п'ятіркою» (Big Five): лев, слон, носоріг, буйвол і леопард у природному середовищі. Сафарі-туризм не лише приваблює мільйони відвідувачів щороку, але й істотно впливає на економіку і зайнятість населення через розвиток супутніх послуг (проживання, транспорт, гіді).	Національні парки – Kruger National Park, Addo Elephant National Park, Walking safari, night safari; Драконові гори, Blyde River Canyon, Table Mountain.
2.	Пригодницький туризм	Базується на активних формах відпочинку, взаємодії з природою та фізичному навантаженні: сходження на гори, трекінг, зіп-лайн, рафтинг, гірський велосипед і т. п. ПА використовує свої природні ресурси – гори, водоспади, узбережжя і природні каньйони – для розвитку цього напрямку.	Екстремальний гірський пригодницький – Drakensberg, Cederberg; водний – Orange River; експедиційний – Калахарі; екстремальний – Tsitsikamma, Bloukrans.
3.	Пляжний і морський	Завдяки своїй протяжній береговій лінії на Атлантичному та Індійському океанах, ПА розвиває пляжні курорти, водні види спорту, дайвінг та спостереження за морськими тваринами (в т.ч. черепахи, риби). На узбережжі знаходяться популярні зони відпочинку та бази для підводного плавання.	Масовий пляжний - KwaZulu-Natal, Garden Route; ландшафтний і подієвий – Кейптаун; спортивний активний – Jeffreys Bay, Sodwana Bay; морський пізнавальний – Hermanus, Boulders Beach.
4.	Культурно-пізнавальний	Країна має багату культурну спадщину: спадок корінних народів (зокрема сан і коса), колоніальну історію, мистецтво, виноробство та фестивалі. Туристи зацікавлені у знайомстві з культурними традиціями, гастрономією та історичними пам'ятками.	Історико-культурні міські центри: Кейптаун, Роббен-Айленд (ЮНЕСКО), Soweto; об'єкти спадщини ЮНЕСКО: Cradle of Humankind, Mapungubwe Cultural Landscape, Rock Art of the Drakensberg; етнокультурні – Zulu Cultural Villages, Lesedi Cultural Village; фестивалі – National Arts Festival, Cape Town Jazz Festival; музеї – Apartheid Museum, District Six Museum, Constitution Hill.
5.	Екологічний і сталий	Екотуризм орієнтований на збереження довкілля та підтримку місцевих громад, що особливо важливо для регіонів із високою біорізноманітністю. У Південній Африці розвиваються екологічні маршрути, офіційні природоохоронні програми та співпраця з локальними громадами.	Національні парки та біосферні резервати: Kruger National Park, Addo Elephant National Park, Table Mountain National Park, Cape Floral Region; Сільські громади Limpopo, Eastern Cape, KwaZulu-Natal, гірські та прибережні зони, еко-лоджі.
6.	Елітарний туризм (класу люкс)	Становить важливу нішу в загальній структурі туристичного продукту країни. Це підтверджується як реальними пропозиціями та об'єктами індустрії, так і тенденціями інвестицій та зростання попиту на розкішні подорожі.	Кейптаун, приватні сафарі-резервати, Cape Winelands, Garden Route, Sandton (Йоганнесбург).
7.	Урбаністичний туризм	Подорожі, орієнтовані на міську культуру, архітектуру, історію, гастрономію, мистецтво, творчі індустрії, події та повсякденне життя міст.	Ділові райони великих міст – Кейптаун, Дурбан, Преторія, Порт-Елізабет, Блумфонтейн, Йоганнесбург.

Південна Африка вирізняється високим туристичним потенціалом завдяки своїм унікальним природним, культурним та соціально-

економічним ресурсам. Аналіз таблиці 1 дозволяє визначити структурні особливості туристичної індустрії країни, її пріоритетні напрями

розвитку та просторову диференціацію. Як бачимо, сафарі-туризм є найбільш туристично популярним і економічно значущим видом туризму країни, опираючись у своєму розвитку на унікальну дику природу та національні парки Kruger, Addo Elephant, Blyde River Canyon, де відвідувачі-туристи спостерігають «Велику п'ятірку». Цей вид туризму економічно стимулює розвиток таких супутніх послуг як розміщення, транспорт, послуги гідів. Просторове розміщення сафарі надає країні конкурентну перевагу у глобальному екологічно-орієнтованому туризмі, водночас підтримуючи збереження біорізноманіття.

Пригодницький туризм орієнтований на активний відпочинок і взаємодію з природою через трекінг, рафтинг, каякінг, сплави по річках, водні експедиції, зіп-лайн, скелелазіння, парашланеризм, баджі джампінг, нічні сафарі, фотосафарі та гірський велосипед. Особливе значення в розвитку пригодницького туризму Південної Африки має цілеспрямоване використання природних ресурсів: гірські райони Drakensberg та Cederberg слугують основою для сходжень і трекінгу, річка Orange River забезпечує умови для водних видів спорту, а пустельні простори Калахарі використовуються для організації експедиційного туризму та дослідницьких маршрутів. Просторова різноманітність локацій дозволяє рівномірно розподіляти туристичний потік, що знижує навантаження на окремі регіони та підтримує локальні економіки. Такий підхід забезпечує оптимальне використання природних ландшафтів та створює туристичний продукт для різних категорій туристів – від любителів активного відпочинку до екстриму.

Берегова лінія Атлантичного та Індійського океанів сприяє розвитку масових курортів, дайвінгу та водного спорту. Масовий пляжний туризм (KwaZulu-Natal, Garden Route) залишається найбільш затребуваним серед туристів завдяки простоті організації та широкому спектру рекреаційних послуг. Це – відпочинок на піщаних пляжах, плавання, засмага, сімейні розваги, пляжний волейбол. Щодо спортивного туризму в локації Jeffreys Bay, Sodwana Bay, то це – серфінг, кайтсерфінг, віндсерфінг, а морський пізнавальний – Hermanus, Boulders Beach – спостереження за китами, дельфінами, морськими черепаками, дайвінг, сноркелінг. Фактично морське узбережжя виступає як мультифункціональний туристичний ресурс, який поєднує рекреаційний, спортивний і екологічно-пізнавальний потенціал.

Культурно-пізнавальний туризм формує основу соціально-освітньої складової туристич-

ного продукту Південної Африки. Висока популярність серед іноземних туристів місць, які пов'язані з історією апартеїду та колоніальних часів. Туристи залюбки відвідують відвідують міські центри – Кейптаун, Soweto, Роббен-Айленд, об'єкти ЮНЕСКО – Cradle of Humankind, Mapungubwe, Rock Art of the Drakensberg та етнокультурні поселення – Zulu Cultural Villages, Lesedi Cultural Village. Цей вид туризму створює додаткову економічну цінність через музеї, фестивалі та гастрономічні події, забезпечуючи збереження культурної ідентичності та історичної пам'яті.

Орієнтація на збереження природи та підтримку місцевих громад є ключовою особливістю екологічного і сталого туризму. Він підтримує баланс між рекреаційною діяльністю та екологічною стійкістю. Основні території включають національні парки, біосферні резервати та розвиток сільської економіки в районах Limpopo, Eastern Cape, KwaZulu-Natal. Екотуризм сприяє підтримці біорізноманіття, розвитку еко-лоджів та інтеграції локальних громад у туристичну діяльність, що є важливим елементом соціально-екологічної відповідальності галузі.

Туризм високого класу, так званий елітарний туризм формується навколо приватних сафарі-резерватів, люксових курортів і виноробних регіонів Cape Winelands, Garden Route, Sandton. Послуги включають персоналізовані маршрути, приватних гідів, високоякісне харчування та ексклюзивні розваги. Цей сегмент забезпечує інвестиційну привабливість та зростання доходів від туризму, виступаючи драйвером економічного розвитку та підвищення міжнародного іміджу ПА як дорогої туристичної дестинації.

Урбаністичний туризм формує основу сучасного міського туристичного продукту Південної Африки, поєднуючи рекреаційну, освітню та ділову складові. Основна привабливість полягає у поєднанні культури, історії, гастрономії та подій з діловою активністю. Міські подорожі охоплюють ділові поїздки, культурні заходи, архітектурні та гастрономічні атракції. Основні міські центри – Кейптаун, Йоганнесбург, Дурбан, Преторія. Даний вид туризму сприяє розвитку інфраструктури, підвищенню міжнародної видимості міст та поєднує рекреаційний і бізнес-сегмент туристичної галузі.

Також, нами проаналізовано на основі статистичних даних ЮНВТО показники туристичних прибуттів до Південної Африки в період 2015-1024рр. (рис.2)

Графік відображає циклічну динаміку мі-

жнародних (в'їзних) туристичних прибуттів до країни у 2015–2024 роках та виокремлює три основні етапи розвитку – це докризовий, кризовий та посткризовий. У 2015–2019 рр. спостерігався стабільно високий рівень в'їзних туристичних прибуттів, що свідчить про сформовану позицію ПА як провідної туристичної дестинації африканського туристичного регіону, яка зумовлена поєднанням природно-рекреаційних ресурсів, урбаністичних центрів міжнародного значення та розвиненої туристичної інфраструктури. 2020–2021 рр. характеризуються

різким спадом туристичних прибуттів, що пов'язано із глобальною пандемією COVID-19, закриттям державних кордонів та обмеженнями міжнародної мобільності. Різке падіння вказує на високу залежність туристичної галузі ПА від зовнішніх ринків і міжнародних авіаційних сполучень. І врешті період 2022–2024 рр. демонструє поступове відновлення в'їзного туризму, що супроводжується зростанням туристичних прибуттів, однак без досягнення докризових пікових значень.

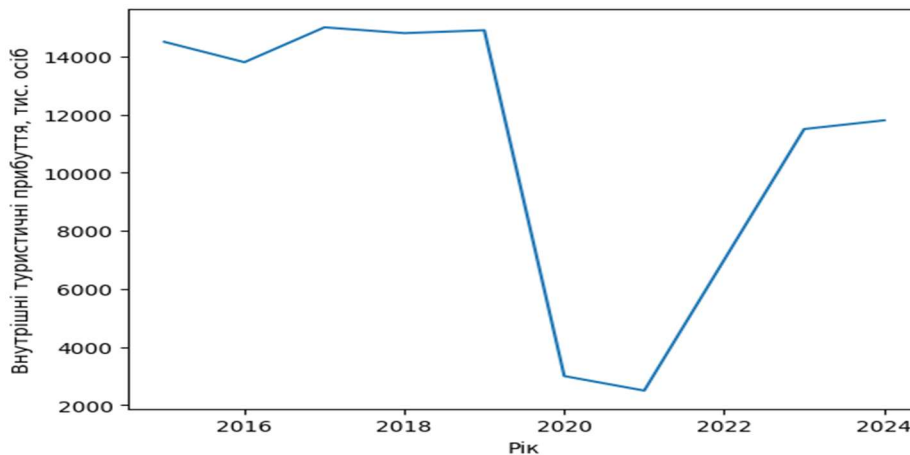

Рис. 2. Динаміка в'їзних туристичних прибуттів у Південній Африці (2015–2024 рр.) [3]

Загалом туризм досліджуваної території зберігає потенціал зростання, але його подальший розвиток залежатиме від диверсифікації туристичних ринків і підвищення конкурентоспроможності дестинації.

Слід зауважити, що відсутність візових вимог для громадян ЄС, можливості їх перебування – 90 днів з туристичною, діловою, або приватною метою сприяє активізації в'їзного туризму до ПА та формує стабільні туристичні потоки з європейського ринку. Найбільша кількість туристів прибуває з Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Польщі, Чехії тощо. На жаль, окремої статистики туристичних прибуттів українців до ПА не має, для них залишились актуальними такі напрямки як Туреччина, Єгипет, ОАЕ через кращу доступність і нижчу вартість. Проте зростання доходів українських туристів, зміна туристичних уподобань у бік далеких пригодницьких подорожей і загальний відновлюваний попит на подорожі створюють потенціал для поступового зростання інтересу до ПА у найближчі роки. Якщо закінчиться російсько-українська війна, покращиться транспортна доступність, відновляться авіарейси, спроститься візовий режим і розшириться інформаційне просування ПА саме серед українських туристів через туроператорів, маркетинг, блогерів, то до 2028–2030 років кількість українців, які обирають цю країну як напрямок для сафарі,

екологічного та пригодницького туризму, потенційно зростатиме.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Туризм у Південній Африці є важливою складовою економіки та зайнятості населення країни. Аналіз динаміки міжнародних туристичних прибуттів у 2015–2024 рр. засвідчує, що розвиток туристичного ринку відбувається за циклічною моделлю, чутливою до глобальних викликів і є достатньо адаптивною до посткризового відновлення. На етапі 2022–2024 рр. спостерігається поступове, але нерівномірне відновлення туристичних потоків, зростання внутрішньоафриканського туризму, що виконує роль стабілізуючого ядра туристичного ринку. Натомість туристичні потоки з Європи, Північної Америки та Азії відновлюються повільніше, що зумовлено як економічними чинниками, так і змінами у поведінці споживачів туристичних послуг. Просторовий аналіз туристичних потоків до ПА дозволяє виокремити чітко виражену ієрархію ринків, де домінуючу роль відіграють країни-сусіди – Зімбабве, Мозамбік, Лесото, Ботсвана, які формують масовий, але менш дохідний сегмент туризму. Натомість туристи з Європи та Північної Америки, хоча і становлять меншу частку загальних прибуттів забезпечують значно більші валютні надходження. Таким чином, туристичний ринок території дослідження має дуалі-

стичну структуру в якій домінує регіональний сегмент, тоді як економічно визначальним є міжконтинентальний. Функціонально туристична система країни характеризується високим рівнем диверсифікації. Найбільш популярними є сафари, екологічний, пригодницький та культурно-пізнавальний туризм, а також урбаністичні маршрути таких великих міст як Преторія, Дурбан, Йоханнесбург, Кейптаун та ін. Спостерігається розвиток сталого та елітарного туризму, водночас зростають міжнародні туристичні потоки. Просторова структура туристичних локацій забезпечує регулярний розподіл туристичного потоку, що зменшує екологічне навантаження на окремі райони і сприяє регіональному розвитку. Це відповідає сучасним глобальним трендам сталого туризму та індивідуалізації туристичного досвіду. Водночас така диверсифікація виступає інструментом підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку. Стратегія розвитку туристичного сектора Південної Африки демонструє

значний потенціал подальшого зростання, однак його реалізація залежить від подолання низки системних обмежень. До них належать нерівномірність просторового розвитку туристичної інфраструктури, соціально-економічні диспропорції, питання безпеки, а також недостатня інтеграція у швидкозростаючі туристичні ринки Азії. Водночас посилення ролі сталого, екологічно орієнтованого та етно-гастрономічного туризму, розвиток внутрішньорегіональних зв'язків та цифровізація туристичних послуг можуть стати ключовими драйверами розвитку галузі. Для подальшого розвитку туризму в межах території дослідження необхідно вдосконалювати інфраструктуру, підвищувати якість сервісу та зберігати природні й культурні ресурси з позицій сталого туризму. Отримані результати досліджень мають теоретичне та прикладне значення для формування стратегій міжнародної туристичної співпраці України з країнами Африки.

Література:

1. Безсмертнюк Т. П., Мельничук М. М. Упровадження закордонного досвіду рекреаційного використання природоохоронних територій в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 13. С. 84–89. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2020-13-9>
2. Всесвітня рада подорожей та туризму. Travel and Tourism Employment in South Africa Set to Hit Record High [Електронний ресурс]. Лондон : WTTC, 2025. URL: <https://wtcc.org/news/travel-and-tourism-employment-in-south-africa-set-to-hit-record-high> (дата звернення: 07.02.2026).
3. Всесвітня туристична організація. Найважливіші події міжнародного туризму. Мадрид : UNWTO, 2019. 23 с. DOI: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284421152> (дата звернення: 11.12.2025).
4. Кіптенко В. К., Третяков О. В. Управління розвитком туризму: досвід Південної Африки. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 19. С. 170–178.
5. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму : підручник. Київ : Знання, 2010. 502 с.
6. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг : навч. посіб. Київ, 2003. 436 с.
7. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник. Київ : Знання, 2008. 661 с.
8. Розкриття туристичного потенціалу Південної Африки: погляд на економічне зростання та розвиток промисловості [Електронний ресурс]. URL: <https://blog.getexperience.com/sk/news/south-african-tourism-economy-stats/> (дата звернення: 08.02.2026).
9. World Bank. World Development Report 2024: Jobs for an Inclusive Future. Washington, DC : World Bank, 2024. 280 p. DOI: 10.1596/978-1-4648-2051-5.
10. International Labour Organization. Global Employment Trends 2024: The Impact of Geopolitical Tensions on Labour Markets. Geneva : ILO, 2024. 96 p.

References:

1. Bezsmertniuk T.P., Melniichuk M.M. Uprovadzhennia zakordonnoho dosvidu rekreatsiinoho vykorystannia pryrodookhoronnykh terytorii v Ukraini. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. Vyp.13, 2020. S. 84-89. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2020-13-9>
2. Vsesvitnia rada podorozhei ta turizmu. WTTC, London, 2025. [Elektronnyi resurs] <https://wtcc.org/news/travel-and-tourism-employment-in-south-africa-set-to-hit-record-high> (data zvernennia 07.02.2026)
3. Vsesvitnia turystychna orhanizatsiia. Naivazhlyvishi podii mizhnarodnoho turizmu. UNWTO, Madryd, 2019. 23 s. DOI: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284421152> (data zvernennia: 11.12. 2025).
4. Kiptenko V. K., Tretiakov O. V. Upravlinnia rozvytkom turyzmom: dosvid Pivdennoi Afryky // Heohrafiia ta turizm. 2012. Vyp. 19. S. 170–178.
5. Kiptenko V.K. Menedzhment turizmu : pidruchnyk /V.K. Kiptenko. K.: Znannia, 2010. 502 p.
6. Liubitseva O.O. Rynok turystychnykh posluh: Navch. posib. K., 2003 (2006, 2009). 436 s.
7. Malska M.P., Antoniuk N.V., Hanych N.M. Mizhnarodnyi turizm i sfera posluh: Pidruchnyk. K. Znannia, 2008. 661s.
8. Rozkryttia turystychnoho potentsialu Pivdennoi Afryky: pohliad na ekonomichne zrostannia ta rozvytok promyslovosti. [Elektronnyi resurs] <https://blog.getexperience.com/sk/news/south-african-tourism-economy-stats/> (data zvernennia 08.02.2026)
9. World Bank. World Development Report 2024: Jobs for an Inclusive Future. Washington, DC : World Bank, 2024. 280 p. DOI: 10.1596/978-1-4648-2051-5.
10. International Labour Organization. Global Employment Trends 2024: The Impact of Geopolitical Tensions on Labour Markets. Geneva : ILO, 2024. 96 p.

Надійшла до редакції 15.02.2026 р.

Прийнята до друку 18.03.2026 р.

Опублікована 02.04.2026 р.

